

Editörler

Prof. Dr. Halil Apaydın - Dr. Öğr. Üyesi Zuhâl Ağilkaya Şahin

DİN PSİKOLOJİSİ

Yazarlar

Prof. Dr. Dr. Halil Apaydın
Prof. Dr. Hasan Kaplan
Doç. Dr. Abdulvahid Sezen
Doç. Dr. Muhammed Kızılgeçit
Doç. Dr. Necmi Karşlı
Doç. Dr. Orhan Gürsu
Doç. Dr. Süleyman Turan
Dr. Öğr. Üyesi Cüneyd Aydın
Dr. Öğr. Üyesi Feim Gashi
Dr. Öğr. Üyesi Muharem Çufta
Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk Söylev
Dr. Öğr. Üyesi Zuhâl Ağilkaya Şahin

DİN PSİKOLOJİSİ

Editörler : Prof.Dr. Halil Apaydın - Dr. Öğr. Üyesi Zuhâl Ağılıkaya Şahin

ISBN : 978-625-7825-09-2
Baskı : Assum Basım ve Mücellit
Basım Sayısı : 2. Basım, 2020

©Tüm Hakları Saklıdır. Bu kitabın bütün hakları Lisans Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bir kısmının elektronik, mekanik ya da fotokopi yoluyla basımı, yayımı, çoğaltımı ve dağıtımı yapılamaz.

Kitapta yer alan bölümlerin sorumluluğu yazarlarına aittir

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI

Apaydın Halil., Ağılıkaya Şahin Zuhâl

Din Psikolojisi/ Editörler : Halil Apaydın, Zuhâl Ağılıkaya Şahin

1.Basım. XII + 300 s. 16x23,5 cm. Kaynakça var, dizin yok.

ISBN : 978-625-7825-29-0

e-ISBN: 978-625-7825-36-8

1.Din , 2.Psikoloji, 3. Din Din Psikolojisi

Lisans Yayıncılık

Tahtakale Mah. Hicret Sokak No:8/A

Avcılar-İSTANBUL

Tel: 0212 619 18 38

e-posta : lisans@lisansyayincilik.com.tr

www.lisansyayincilik.com.tr

Din Psikolojisi

Editörler:

Halil Apaydın - *Amasya Üniversitesi*

Zuhâl Ağılıkaya Şahin - *İstanbul Medeniyet Üniversitesi*

Bölümler ve Yazarlar

1.Bölüm:

Zuhâl Ağılıkaya Şahin - *İstanbul Medeniyet Üniversitesi*

2.Bölüm:

Abdulvahid Sezen - *Mersin Üniversitesi*

3.Bölüm:

Feim Gashi - *Kırklareli Üniversitesi*

4.Bölüm:

Hasan Kaplan - *İbn Haldun Üniversitesi*

5.Bölüm:

Ömer Faruk Söylev - *Kütahya Dumlupınar Üniversitesi*

6.Bölüm:

Halil Apaydın - *Amasya Üniversitesi*

7.Bölüm:

Necmi Karşlı - *Trabzon Üniversitesi*

8.Bölüm:

Muhammed Kızılgeçit - *Atatürk Üniversitesi*

Süleyman Turan - *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi*

9.Bölüm:

Cüneyd Aydın - *Sinop Üniversitesi*

10.Bölüm:

Halil Apaydın - *Amasya Üniversitesi*

Muharem Çufta - *Pamukkale Üniversitesi*

11.Bölüm:

Orhan Gürsu - *Akdeniz Üniversitesi*

12.Bölüm:

Zuhâl Ağılıkaya Şahin - *İstanbul Medeniyet Üniversitesi*

İKİNCİ BASKIYA ÖNSÖZ

Din psikolojisi disiplini akademik karakterini ilk olarak 1949 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde kazanmıştır. 1952 yılında kendisine fakülte müfredatında yer bulmuştur. 1991 yılından bu yana ise Felsefe ve Din Bilimlerinin bir alt dalı olarak İlahiyat Fakültelerinde varlığını sürdürmektedir. Din Psikolojisi disiplininde bugüne kadar çok sayıda bilimsel eser verilmiş, üç yüze yakın akademisyen ve lisansüstü düzeyde öğrenci yetiştirilmiştir. Uluslararası yayınlar bakımından, İlahiyat Fakültelerindeki diğer disiplinlere göre daha fazla ön plana çıkan Din Psikolojisi, uluslararası Din Psikolojisi camiasına entegre bir şekilde yoluna devam etmektedir.

Din psikolojisi konuları, bu alanın genel olarak sosyal bilimlere özel olarak da din bilimleri, din hizmetleri ve psikolojik danışma ve terapi için ne kadar gerekli olduğunu göstermektedir. Disiplinler arası çalışmaların artması ve din psikolojisi konularına giderek yeni konuların eklenmesi bunu kanıtlamaktadır.

Din Psikolojisine ilginin bu denli artmasıyla alanın gerek lisans dersleri düzeyinde gerekse araştırmalara kaynak düzeyinde yayınlara olan ihtiyaç da artmıştır. Bu nedenle 2017 yılında ilk baskısı yapılmış olan bu eser de gözden geçirilerek ikinci baskıya hazırlanmıştır. Her yazarın kendi bakış açısını, görüşünü ve bilgi birikimini yansıttığı bölümler Din Psikolojisinin temel konuları olarak okuyucunun istifadesine sunulmuştur. Kitabın Din Psikolojisi öğrenci ve araştırmacılarına faydalı olmasını dileriz.

İstanbul, 2020

Editörler
Halil Apaydın
Zuhâl Ağılkaya Şahin

İÇİNDEKİLER

Önsöz	V
Bölüm 1 PSİKOLOJİ BİLİMİ VE YAKLAŞIMLARI / Zuhâl Ağıkaya <i>Şahin</i>	13
1.1. Psikolojinin Tanımı	16
1.2. Modern Psikolojinin Gelişimi	18
1.3. Psikolojinin Amaçları	20
1.4. Psikolojide Yaklaşımlar	21
1.5. Psikolojide Temel Tartışma Konuları	26
1.6. Psikoloji ve İslam Düşünce Geleneği	28
Kaynaklar	31
Bölüm 2 DİN PSİKOLOJİSİ VE TARİHÇESİ / Abdulvahid Sezen	35
2.1. Din Psikolojisi Bilimi	36
2.2. Din ve İnsan	38
2.3. Dinin Tanımlanması	39
2.4. Din Psikolojisinin Tanımı ve Amacı	40
2.5. Din Psikolojisinin Önemi	42
2.6. Din Psikolojisinin Alanı ve Araştırma Konuları	44
2.7. Din Psikolojisi Tarihine Genel Bir Bakış	45
2.7.1. Batıda Psikoloji ve Din Psikolojisi	45
2.7.2. İslam Dünyasında Psikoloji ve Din Psikolojisi	47
2.7.3. Türkiye’de Din Psikolojisi	48
Kaynaklar	50
Bölüm 3 ARAŞTIRMA YÖNTEM VE TEKNİKLERİ / Feim Gashi	53
3.1. Araştırmada Temel Kavramlar	54

3.1.1. Bilgi	54
3.1.2. Bilim	55
3.1.3. Araştırma	56
3.1.4. Yöntem	58
3.1.5. Evren ve Örneklem	58
3.1.6. Değişken	59
3.1.7. Hipotez	60
3.1.8. Teori	60
3.2. Araştırmada Bilgi Toplama Yöntemleri	60
3.2.1. Gözlem	61
3.2.2. Deney	61
3.2.3. Anket	61
3.2.4. Mülakat	62
3.2.5. Şahsi Dokümanlar	62
3.2.6. Literatür (Arşiv) Taraması	63
3.3. Araştırma Verilerinin Analiz Yöntemleri	64
3.3.1. Nicel Veri Analizi	64
3.3.2. Nitel Veri Analizi	65
Kaynaklar	66

Bölüm 4
DİNİ İNANÇ, DİNİ TASAVVUR,
ŞÜPHE VE İNANÇSIZLIK / Hasan Kaplan

69

4.1. İnanç ve Dini İnanç	71
4.1.1. Dini İnançın Oluşumu ve Gelişimi	73
4.2. Dini İnançın Psikolojik Dinamikleri ve Tanrı Tasavvuru	75
4.2.1. Temel Güven Duygusu ve İmanın Oluşumu	77
4.2.2. Tanrı Tasavvuru ve Gelişimi	81
4.3. Dini Şüphe ve İnançsızlık	84
4.3.1. Dini Şüphe ve İnançsızlığın Psikolojisi	85
Kaynaklar	89

Bölüm 5
İNSAN GELİŞİMİ VE DİN / Ömer Faruk Söylev

93

5.1. İnsan Gelişiminin Evrensel İlkeleri	94
5.2. Gelişim Dönemleri ve Ödevleri	97
5.3. Dini Gelişim	100
5.3.1. Dini Gelişimin Evrensel İlkeleri	102
5.3.2. Dini Gelişim Kuramları	103

5.3.2.1. Ronald Goldman'ın Dini Düşünce Gelişimi Kuramı	105
5.3.2.2. James Fowler'ın İnanç Gelişimi Kuramı	108
5.3.2.3. Fritz Oser'in Dini Yargı Gelişimi Kuramı	113
5.4. Gelişim Evreleri ve Dini Yaşantı	116
5.4.1. Bebeklik Dönemi (0-2 Yaş)	116
5.4.2. İlk Çocukluk Dönemi (2-6 Yaş)	117
5.4.3. Son Çocukluk Dönemi (6-12 Yaş)	119
5.4.4. İlk Ergenlik Dönemi (12-14)	120
5.4.5. Son Ergenlik (Gençlik) Dönemi (14-21)	121
5.4.6. Yetişkinlik Dönemi (21-40)	122
5.4.7. Orta Yaş Dönemi (40-60)	123
5.4.8. Yaşlılık Dönemi (60 ve Üstü)	124
Kaynaklar	125

Bölüm 6

DİNİ DUYGU VE DAVRANIŞ PSİKOLOJİSİ / Halil Apaydın

127

6.1. Duygu Kavramı	129
6.2. Dini Duygular	130
6.3. Davranış Kavramı	131
6.4. Dini Davranış	132
6.5. Psiko–Sosyal Açıdan Dini İnanç–Dini Davranış İlişkisi	133
6.5.1. Olumlu Dini Davranışlar	135
6.5.1.1. Biçimsel Olumlu Dini Davranışlar	135
6.5.1.2. Biçimsel Olmayan Olumlu Dini Davranışlar	140
6.5.2. Olumsuz Davranışlar	144
6.5.2.1. Somut Olumsuz Davranışlar	144
6.5.2.2. Soyut Olumsuz Davranışlar	148
Kaynaklar	150

Bölüm 7

BATIL İNANÇ VE DAVRANIŞ PSİKOLOJİSİ / Necmi Karşı

153

7.1. Batıl İnanç ve Davranışların Tanımı	156
7.2. Batıl İnanç ve Davranışların Nedenleri	158
7.2.1. Biyolojik Nedenler	158
7.2.2. Psikolojik Nedenler	159
7.2.3. Sosyo-Kültürel Nedenler	162
7.3. Batıl İnanç ve Davranış Türleri	164
7.4. Batıl İnanç ve Davranışların Demografik Değişkenlerle İlişkisi	166
7.4.1. Yaş	166

7.4.2. Cinsiyet	167
7.4.3. Eğitim Durumu	176
7.4.4. Sosyo-Ekonomik Durum	168
7.4.5. Sağlık	168
7.5. Modern Zamanda Batıl İnanç ve Davranışlar	168
Kaynaklar	171

Bölüm 8
YENİ DİNİ HAREKETLER PSİKOLOJİSİ /
Muhammed Kızılgöçer- Süleyman Turan

177

8.1. Sosyal Bir Olgusu Olarak Yeni Dini Hareketler	179
8.1.1. Yeni Dini Hareketlerin Temel Özellikleri ve Tanımlama Problemi	179
8.1.2. Yeni Dini Hareketleri Tasnif Girişimleri	181
8.1.3. Yeni Dini Hareketlere Katılanların Temel Profilleri	183
8.2. Birey ve Hareket Açısından Yeni Dini Hareketlere Üyelik	185
8.2.1. Mahrum Bırakılmış Birey	186
8.2.2. Yabancılaşmış Birey	189
8.2.3. Dine Eğilimli Birey	191
8.2.4. Kimlik Arayışında Birey	193
8.2.5. Krizde olan Birey ve Anlam Arayışı	196
8.3. Lider ve Üyelerin Psikopatolojisi	198
Kaynaklar	201

Bölüm 9
RUH SAĞLIĞI VE DİNDARLIK / Cüneyd Aydın

207

9.1. Ruh Sağlığı	208
9.2. Dindarlık	211
9.2.1. Dindarlık Boyutları	213
9.2.2. Dindarlık Sınıflamaları	214
9.3. Ruh Sağlığı ve Dindarlık İlişkisi	215
9.3.1. Dua Psikolojisi	221
9.3.1.1. Duanın Tanımı ve Özellikleri	221
9.3.1.2. Duanın Psikolojik Etki ve Sonuçları	223
9.3.2. İbadet Psikolojisi	225
9.3.2.1. İbadetin Anlamı	225
9.3.2.2. İbadetin Psikolojik Etki ve Sonuçları	226
Kaynaklar	230

Bölüm 10
KİŞİLİK VE DİN
Muharem ÇuŒta - Halil Apaydın

235

10.1. Kişilik Kavramı	236
10.2. Kişilik Kuramları	239
10.2.1. Tip Kuramları	239
10.2.2. Treyt (Faktör) Kuramları	240
10.2.3. Psikanalitik Kuram	241
10.2.4. Sosyal Öğrenme Kuramları	242
10.3. Kişilikle İlgili Bazı Kavramlar	243
10.3.1. Mizaç (Huy)	243
10.3.2. Karakter	243
10.3.3. Benlik	244
10.4. Dini Kişilik	245
10.5. Dindarlık ve Dindarlık Tipleri	246
10.5.1. İç Güdümlü Dindarlık	247
10.5.2. Dış Güdümlü Dindarlık	247
10.6. Din ve Kişilik	248
10.7. Din ve Benlik	251
Kaynaklar	253

Bölüm 11
TASAVVUF PSİKOLOJİSİ / Orhan Gürsu

257

11.1. Tasavvuf Kavramı	258
11.2. Tasavvuf ve Mistisizm	260
11.3. Tasavvuf–Psikoloji İlişkisi	261
11.4. Nefs, Gelişimi ve Mertebeleri	263
11.4.1. Nefsin Gelişim Aşamaları	265
11.5. Benliğin Dönüşümünde Dini ve Tasavvufi Uygulamaların Psikolojik Değeri	268
11.5.1. Namaz	269
11.5.2. Teheccüd	270
11.5.3. Dua	272
11.5.4. Oruç	273
11.5.5. Zikir	274
11.5.6. Müzik ve Sema	275
11.6. Diğer Tasavvufi Uygulamalar	276
Kaynaklar	279

12.1. Dini Değişim Kavramı	284
12.2. Dini Değişim Türleri	287
12.3. Dini Değişimi Etkileyen Faktörler	287
12.3.1. Psikolojik Faktörler	287
12.3.2. Sosyo-Kültürel Faktörler	292
12.3.3. Dini/Manevi Faktörler	295
12.4. Dini Değişim Süreci ve Sonuçları	297
12.5. Din Değiştirme Modelleri	300
12.5.1. Köse'nin Üç Evreli Modeli	300
12.5.2. Peker'in Dört Aşamalı Modeli	301
12.5.3. Rambo'nun Bütüncül Modeli	301
12.6. Din Değiştirme Tipleri	304
12.7. Din Değiştirme Paradigmaları	307
Kaynaklar	310